

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Pavína PATRASOVÁ

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Identita českých krajanů v Gerníku (rumunský Banát)

Pavčina Patrasová

**Bakalářská práce
2008**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavína PATRASOVÁ**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**

Název tématu: **Identita českých krajanů v Gerníku (rumunský Banát)**

Zásady pro vypracování:

Studentka vypracuje práci dle následující osnovy:

1. Úvod - výzkumné otázky, metodologie
2. Teoretické zakotvení - otázka identity, otázka tradice
3. Historie příchodu českých krajanů do rumunského Banátu
4. Život Čechů v Banátu (se zaměřením na zemědělský způsob života)
5. Otázka identity u krajanů v Gerníku
 - Deklarace, emická definice Čecha
 - Tradice, obyčej, zvyky, svátky
 - Reemigrace
 - Pomoc z České republiky
6. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BAČOVÁ, Viera. Etnická identita a historické zmeny. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1996. 198 s. ISBN 80-224-0472-1.

BERGER, Peter Ludwig, LUCKMANN, Thomas. Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii věděni. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

JECH, Jaromír, et al. České vesnice v rumunském Banátě. 1. vyd. Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. 204 s. ISBN 80-85010-36-4.

URBAN, R. Češi a Slováci v Rumunsku. 1. vyd. Nadlak : Ivan Krasko, 2005. 168 s.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Tereza Hyánková
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2007

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá etnickou identitou Čechů žijících ve vesnici Gerník v jižní oblasti rumunského Banátu.

Cílem práce je zjistit subjektivní etnickou identitu, tedy názory jednotlivců na to, kým se cítí být, s čím se identifikují, jak a podle čeho se češství určuje, kdo se může stát Čechem a kdo jím už není. Pozornost je tedy věnována zejména mechanismům, které slouží k udržování české identity. Součástí je i pojednání o postoji k jazyku a jeho výuce a zároveň užití češtiny/rumunštiny ve vztahu k majoritní populaci. V práci je zahrnuta rovněž problematika myšlenkových stereotypů příslušníků českého etnika, pomocí nichž se krajané vymezují od ostatního obyvatelstva. Vliv na identitu má také kulturní symbolika, která hraje u krajanů důležitou roli a pomocí níž manifestují a udržují svoji identitu navenek. Celá práce se opírá o vlastní empirický výzkum prováděný v oblasti jižního Banátu.

Klíčová slova

etnická identita, Rumunsko, Gerník, krajané

Abstract

This bachelor work deals with the ethnic identity of Czech people in one Romanian village named Gernik. I will try to find out the subjective ethnic identity, thus, how the individuals have ideas of that, who they identify. How and with reference to what Czech national identity is determined, who is the Czech and who is not? Thus, the attention is paid to the mechanisms especially, which serves to maintain Czech identity. I will also deal with attitude to language and schooling and applied Czech/Romanian language in relation to the majority population. This work focuses on the problems of the stereotypes of the Czech ethnic group, according to which the compatriots vary from the rest of the population. The influence on the identity has cultural symbolism too, which plays important role in relation to compatriots. Thus, the people illustrate and maintain their identity on the outside. The whole work bases on the own empirical research, which was realized in the area of southern Banat.

Key words

ethnic identity, Romania, Gernik, compatriots

Upřímně děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Tereze Hyánkové, a to nejen za odborné připomínky, ale i za průběžně projevovaný zájem o zpracovávanou problematiku. Rovněž děkuji všem respondentům za cenné informace, bez kterých by tato práce nevznikla.

OBSAH

1	ÚVOD.....	7
1.1	METODOLOGIE	9
1.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	10
2	ETNICKÁ IDENTITA – TEORETICKÉ ZAKOTVENÍ.....	12
2.1	CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH POJMŮ	12
2.2	„MY“ VERSUS „ONI“	13
2.3	ETNICKÁ IDENTITA	15
3	CHARAKTERISTIKA SLEDOVANÉHO TERÉNU.....	17
3.1	HISTORIE PŘÍCHODU ČESKÝCH KRAJANŮ DO RUMUNSKÉHO BANÁTU	17
3.2	HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ POMĚRY	20
3.3	GERNÍK (RUMUNSKY GÂRNIC)	22
4	OTÁZKA IDENTITY U KRAJANŮ V GERNÍKU.....	24
4.1	VÝBĚR OBCE.....	24
4.2	CHARAKTERISTIKA OBCE V DOBĚ SBĚRU DAT.....	25
4.3	ETNICKÁ IDENTITA: SEBEIDENTIFIKACE.....	26
4.4	VZTAH IDENTITY A JAZYKA	32
5	ZÁVĚR	43
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	45
7	SEZNAM PŘÍLOH.....	48

1 Úvod

Zkoumání etnicity je v současné době velmi frekventované a stalo se tak nedílnou součástí oboru antropologie. Předkládaná bakalářská práce se zabývá etnickou identitou českých krajanů žijících ve vesnici Gerník v jižní oblasti rumunského Banátu. Téma jsem zvolila zejména z důvodu zajímavosti dané lokality. Hlavním impulsem pro mne bylo shlédnutí dokumentárního filmu, který se zabýval českými vesnicemi v Banátu. V roce 2007 jsem se rozhodla k návštěvě a studiu této lokality.

Ještě před odjezdem jsem si vytyčila předmět zájmu a začala jsem s přípravou v teoretické rovině. Bylo nutné nastudovat knihy zabývající se jak samotnou oblastí, tak i etnicitou. Existuje nepřehledné množství knih zaměřujících se na tuto problematiku, avšak jednotná teorie etnicity zatím přijata nebyla. Velký počet děl popisuje české vesnice v Rumunsku. Jde však zejména o etnografické či historické knihy zobrazující dějiny, folklór, náboženství atd. Proto bylo pro mne prioritní orientovat se především na subjektivní etnickou identitu u krajanů, která již není tak často zmiňována.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. Nejprve krátce nastiňuji metodologii a základní výzkumné otázky, které byly při mém terénním výzkumu zásadní a podstatné pro realizaci bakalářské práce. Poté považuji za nutné uvést teoretický rámec ohledně etnicity. Snažím se objasnit a alespoň stručně charakterizovat základní pojmy etnické teorie.

Dále specifikuji sledovaný terén z hlediska historického kontextu. Jde zejména o naznačení okolností, které vedly české krajany k odchodu do rumunského Banátu. V této kapitole popisuji i sociální a hospodářské poměry. Podrobněji se zaměřuji na vesnici Gerník, v níž jsem prováděla terénní výzkum a ke které se celá má práce vztahuje.

Mým cílem bylo zjistit subjektivní etnickou identitu, tedy názory jednotlivců na to, čím se cítí být, s čím se identifikují a jaké mechanismy vedou k udržování češství. Zaměřuji se tudíž na faktory, které jsou pro české krajany určující pro uchování si společného etnického vědomí. Dále se soustřeďuji na vztah k češtině a rumunštině a následnému užití jazyků v praxi. Důležitou součástí pro odlišování a vymezování se od ostatních jsou stereotypy, které hrají u českých krajanů zásadní roli v uchovávání

češství. Popisují stereotypní představy, jež mají o jiných etnikách a zároveň o sobě samých. Důležitou úlohu v procesu identity hraje také kulturní symbolika, pomocí níž lidé demonstrují a udržují svoji identitu navenek. To všechno jsou hlavní výzkumná témata, která jsem se v bakalářské práci snažila postihnout.

1.1 Metodologie

První fáze mého výzkumu byla zaměřena na teoretickou oblast, což obsahovalo studium dostupné literatury a následné uspořádání získaných informací do určitého celku. Druhá fáze zkoumání probíhala v terénu v již zmíněné obci Gerník. V této lokalitě jsem prováděla terénní výzkum od 4. 8. 2007 do 26. 8. 2007 a následně pak od 18. 11. 2007 do 24. 11. 2007. Obyvateli obce jsem byla přijímána velmi kladně a první kontakty probíhaly bez problémů. Mé působení v dané oblasti bylo všem známé. Na úvod jsem se vždy představila a sdělila, co je mým záměrem. Mezi mnou a respondenty nebyla jazyková bariéra, protože všichni hovořili plynulou češtinou.

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu nezúčastněného pozorování, v omezené míře také zúčastněné pozorování a dále polostrukturované rozhovory. Pro navození přátelské atmosféry jsem respondenty zpočátku nechala mluvit o tom, o čem sami rádi hovoří a postupně jsem je nasměrovala na otázky pro daný výzkum relevantní. Tento přístup se mně velmi osvědčil při získání jejich důvěry. Dále jsem se také snažila využít techniku sněhové koule k opatření dalších dotazovaných. Kromě toho jsem ke sběru dat použila také dotazník, kterému však nepřikládám takovou důležitost; v mé práci má pouze doplňující funkci.

Celkem jsem provedla 26 rozhovorů, z nichž 25 lze aplikovat na můj výzkum. Jeden rozhovor jsem vyloučila z důvodu nedostatečné výpovědní hodnoty danou především vysokým věkem a zapomnětlivostí respondenta. Oslovila jsem 12 mužů a 13 žen ve věkovém rozmezí 32 – 87 let. Věkové složení bylo takové z důvodu velkého a snadno získatelného počtu těchto osob v dané lokalitě. Informátoři byli ochotni otevřeně mluvit o veškeré problematice. Mladší věková skupina zde není zastoupena z důvodu velké absence těchto jedinců ve vesnici a neochotě spolupracovat.

Jednotlivé otázky jsem měla předem promyšlené. Každý rozhovor však probíhal jiným způsobem, tudíž obsah mých dotazů v daném rozhovoru nebyl vždy stejný. Někdy situace neumožňovala zeptat se na vše, co jsem měla předběžně připravené, jelikož by to oslabilo celkovou atmosféru dialogu a zároveň by došlo k narušení kontextu. Z tohoto důvodu je pořadí i náplň otázek jednotlivých interview částečně odchylná. V dotazníku jsem využila možnosti uzavřených otázek. Ne vždy byl však tento typ otázek vhodný, proto jsem některé nechala otevřené, aby tak daly

respondentovi prostor pro vlastní vyjádření. Dotazník obdrželo 40 respondentů, z čehož 34 vyplněných jsem získala zpět.

První problém v terénu nastal při nahrávání rozhovorů na diktafon. Obyvatelé vesnice nechtěli být natáčeni, ať už kamerou či na diktafon a většina z nich odmítla i fotografování. Jistý člověk z Čech, pravděpodobně se jednalo o novináře, který hledal nějakou senzaci, mi nemilým způsobem zničil terén, jak vypověděl i jeden z respondentů:

F. H., muž, 34 let: „*Oni nás tady někteří fotili a pak nás dali do časopisů, že zde žijem bídně, neumytý a že jsme na tom kdovíjak špatně.*“ Tímto způsobem nastala antipatie obyvatel vůči veškerému zviditelňování se. Mně tak vznikl problém, jak dané rozhovory zaznamenávat. Zpočátku jsem volila písemnou formu, která se nakonec ukázala jako nevhodná z důvodu nepřesného zapisování výpovědí. Rozhodla jsem se tedy ponechat svůj diktafon skrytý. Uvědomila jsem si, že zde mohu být kritizována za neetické chování. V důsledku toho jsem se rozhodla dodržet úplnou anonymitu respondentů. Iniciály jmen jsou smyšlené, zvolené naprosto náhodně. Vyhýbám se doslovným citacím, které by mohly totožnost respondenta odkrýt. Kromě toho také záměrně nenaznačuji zaměstnání informátorů, jelikož je v této lokalitě velmi specifické a mohlo by tak narušit jejich anonymitu. Doslovné výroky dotazovaných jsou psány kurzívou v původní jazykové formě. V citačních odkazech na autora výroku tedy zveřejňuji fiktivní iniciály, pohlaví a vymezuji pouze věk respondenta. V poznámce pod čarou dále uvádím překlady problematických částí rozhovorů, abych tak zamezila různým pochybám a nejasnostem.

1.2 Výzkumné otázky

Stěžejním tématem mé práce je otázka etnické identity u českých krajanů žijících v rumunské vesnici Gerník. Tato problematika je však velmi obsáhlá, proto jsem se rozhodla zaměřit se jen na určité aspekty tohoto fenoménu. Moje hlavní výzkumná otázka zní: Čím se jedinec cítí být (Čechem/Češkou anebo Rumunem/Rumunkou) a proč? Která kritéria hrají při určování české identity důležitou úlohu? Dochází k potvrzení této identity jinými? V tomto případě jsem tedy zjišťovala subjektivní identitu (sebeidentifikaci). Zaměřovala jsem se také na používání jazyka jako jednoho

z hlavních znaků etnicity u českých krajanů. Zabývala jsem se postojem k češtině/rumunštině a jejímu užití ve vztahu k majoritní populaci. Významným zdrojem etnické identity jsou i kulturní symboly, jež jsou velmi často předávány nevědomě. Mezi ně patří zejména státní hymna, státní vlajka, udržování svátků považovaných za české, dále české noviny a knihy, víra. Zajímalo mě především, jak je jejich smysl interpretován. Tato kulturní symbolika se projevuje v každodenním životě jednotlivců a je tedy důležitým ukazatelem při formování a utváření etnického vědomí.

2 Etnická identita – teoretické zakotvení

V této kapitole se zabývám teoretickým vymezením základních pojmů, které jsou spjaty s etnickou identitou. Bez vyjasnění obecných kategorických konceptů, jakými jsou etnikum, etnicita, etnická příslušnost, není možné orientovat se v konkrétní bakalářské práci. Nastínění tohoto teoretického modelu považuji za nezbytné.

2.1 Charakteristika základních pojmů

Pojem identita se poprvé začal používat až na konci 70. let 20. století. V současné době se však těší velké oblibě jak u laické veřejnosti, tak u mnoha odborníků. Termín identita se tak stal nedílnou součástí předmětu zkoumání antropologie. Identita jako taková existuje pouze v dialektickém vztahu mezi jedincem a společností. Je utvářena během sociálních procesů a jakmile je vytvořena, je udržována, obměňována a někdy i přebudována sociálními vztahy.¹

Když hovoříme o identitě, mluvíme o kontinuálně probíhajícím procesu a ne pouze o nějaké věci, kterou lidé vlastní či nikoli. Má co do činění s tím, s jakou skupinou se jedinec identifikuje a zároveň s tím, jak lidé etablojí a zachovávají hranice mezi „námi“ a „těmi druhými“.² Identita představuje to, čím člověk je a zároveň to, čím není. Nejedná se tedy o inherentní vlastnost osob, současně však neexistuje sama o sobě, ale musí být pokaždé vytvářena.³ Při změně definování sebe sama nebo změnou definicí ze strany jiných se identita dostává do centra pozornosti. Proto je dynamickým jevem, který se může v případě potřeby měnit a přetvářet.⁴

Etnicita je považována za jednu ze základních charakteristik člověka jako společenské a kulturní bytosti. Jedná se o nástroj diferenciací lidstva na skupiny, jejichž oboustranná odlišnost je vyjádřena kulturně. Nositelem etnicity v její autentické podobě je jednotlivec, ale teprve členstvím ve skupině lidí se stejnou nebo odlišnou etnicitou

¹ BERGER, Peter Ludwig, LUCKMANN, Thomas 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 170 – 171.

² ERIKSEN, Thomas Hylland 2007. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha : Triton, s. 64.

³ SZALÓ, Csaba, NOSÁL, Igor (eds.) 2003. *Mozaika v re-konstrukci: formování sociálních identit v současné střední Evropě*. Brno : Masarykova univerzita, s. 15.

⁴ BAČOVÁ, Viera 1996. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava : Veda, s. 11.

nabývá na smyslu. V naší i světové literatuře často dochází k zaměňování i směřování pojmu etnicita a etnická příslušnost. Výzkum etnicity totiž byl na přelomu 50. – 60. let koncipován jako zkoumání vzniku, reprodukce, změny či zániku etnické příslušnosti. Přestože došlo k analytickému rozlišení těchto pojmů, praxe je poněkud jiná. Anglický termín „ethnicity“ bývá v sociálních a psychologických vědách užíván jako označení pro jednu ze základních lidských identit. V tomto smyslu je tedy totožný s obsahem českého pojmu „etnická příslušnost“, který v českém prostředí chápeme jako sounáležitost jednotlivce s etnickým společenstvím.⁵

Etnikum neboli etnická skupina představuje souhrn lidí, kteří mají z hlediska svého vnitřního přesvědčení nebo z jakýchkoli jiných potřeb důvody hlásit se ke společné etnicitě⁶, mající též zároveň společnou etnickou příslušnost, odlišnou od jiných analogických skupin. Etnikum nemusí být, a také obyčejně nebývá, prostorově ani organizačně homogenní. Jedná se pouze o vyjádření skutečnosti, že určité skupiny lidí mají svoji etnicitu.⁷ V klasické kulturní a sociální antropologii se etnická skupina definovala na základě biologických, kulturních, religiálních a lingvistických kritérií.⁸ V současnosti je však tento pohled již překonaný a důraz je kladen spíše na subjektivní hlediska, tedy názor jednotlivce na to, kým je, kým se cítí být.

2.2 „My“ versus „oni“

Schopnost člověka ve světě rozlišovat a rozdělovat se týká také rozdílu mezi „my“ a „oni“. „My“ označuje skupinu, k níž patříme a jíž rozumíme. „Oni“ naopak představují skupinu, ke které nechceme náležet nebo do které nemáme přístup. Naše představa o ní je častokrát neurčitá a nesouvislá a může nám tedy nahánět i strach. Naše podezření navíc utvrzuje taktéž domnění, že „oni“ mají vůči „nám“ stejné výhrady a obavy.⁹

⁵ BROUČEK, Stanislav, aj. *Základní pojmy etnické teorie*. Český lid 78, 1991, roč. 4, s. 241.

⁶ *Češi v cizině 6: příspěvky ze semináře Vliv subjektivních a objektivních faktorů na proměny etnicity u českého etnika v zahraničí a po reemigraci*. Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. s. 9.

⁷ BROUČEK, Stanislav, aj. *Základní pojmy etnické teorie*. Český lid 78, 1991, roč. 4, s. 244.

⁸ BAČOVÁ, Viera 1996. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava : Veda, s. 23.

⁹ BAUMAN, Zygmunt, MAY, Tim 2004. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. Praha : Sociologické nakladatelství, s. 43.

Distinkce mezi „my“ a „oni“ se v sociologii někdy prezentuje jako rozdíl mezi vlastní skupinou (in-group) a cizí skupinou (out-group). Tyto kontrasty vznikají pouze ve vzájemné relaci. Jeden tedy nemůže existovat bez druhého. To, co jsme, máme jen díky vyloučení negativů (charakteristik), kterými se údajně vyznačují „oni“. Cizí skupina je tedy imaginární opozicí, již k sobě vlastní skupina potřebuje pro svou identitu, pro svůj vlastní pocit sounáležitosti.¹⁰

Jakákoli identita tedy předpokládá kontrast vůči „těm druhým“ a tato distinkce je skutečně univerzální. Rozlišování na „my“ a „oni“ je konstantním znakem lidských skupin. Pokud však není nepřítel jasně definován, oslabuje se současně i pocit „my“. Etnicita tedy souvisí s rozdíly mezi skupinami a tato odlišnost je častokrát variabilní: někdy je to jazyk, který vytváří rozdíl mezi skupinami, jindy je to náboženství, vzhled nebo třeba způsob stravování.¹¹

Problémem každého společenství ale je, že ne všichni mohou být jeho součástí. Důležité je definovat kritéria, která nám členství ve skupině umožňují. Taková skupina může být sjednocena na základě povolání, pohlaví (ženská hnutí), příbuzenství (rodiny a klany) nebo na abstraktní představě společného původu a společné kultury (etnická skupina). Příslušnost k takové skupině bývá často situační a relační, což znamená, že identifikace jednotlivce je závislá na situaci a na tom, s kým se člověk ztotožňuje. Skupina může vzniknout jen za předpokladu, pokud se vytvoří její hranice.¹²

Podle Frederika Bartha však tyto hranice mezi skupinami nejsou tak jednoznačné, jak se původně obecně předpokládalo. Etnicitu chápe jako subjektivní a situační vytváření hranic pomocí sebedefinování a definování jinými, kde mezi kulturou a etnickou identitou neexistuje jakýkoli jednoduchý a přímý vztah. Barth tedy zdůrazňuje, že kulturní znaky neznamenají etnicitu, důležité tedy je zkoumat hranice mezi skupinami. Zdůrazňuje sociální proces v modelu etnicity, který poskytuje obraz

¹⁰ Tamtéž, s. 43.

¹¹ ERIKSEN, Thomas Hylland 2007. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha : Triton, s. 20 – 145.

¹² Tamtéž, s. 21 – 28.

interetnických vztahů jako něco dynamického. Etnicita je tudíž založena na aspektu vztahu a ne na vlastnictví osob nebo skupin.¹³

Z předešlého vyplývá, že etnicita se objevuje ve chvíli, kdy dvě společnosti vstupují do vzájemného kontaktu. Etnicita je tedy dlouhodobou a systematickou komunikací kulturních diferencí mezi skupinami, které jsou pokládány za vzájemně odlišné. Objevuje se pokaždé, jestliže se kulturní rozdílnosti stanou relevantními v sociální interakci.¹⁴

2.3 Etnická identita

Spojení mezi etnicitou a identitou je dáno zejména etnickým společenstvím, které se vytváří na základě uvědomění si kulturních, historických, náboženských a jiných odlišností od jiných skupin a jejich komunikací. Důraz je kladen právě na tyto odlišnosti jako kritických či rozhodujících pro definování společenství. Většina členů etnické skupiny se definuje se skupinou, o níž jsou přesvědčeni, že sdílejí společné předky. Toto mínění je trvalé a sociálními mechanismy posilované uvnitř skupiny.¹⁵

Společní předkové, sdílené náboženství, kultura, jazyk či speciální pojmenování etnického společenství způsobují, že členové těchto skupin jsou jako takoví definováni při narození do skupiny, a to jak členy vlastní skupiny, tak i lidmi mimo ni. V tomto smyslu je tedy etnicita osobním i skupinovým identifikováním jednotlivce, které je dáno narozením se do určité kultury, do jistého společenství. Člověk si tedy nemůže vybrat etnickou skupinu, do které se narodí, ale může se rozhodnout pro její následnou změnu.¹⁶

Změna etnického prostředí je však pro jednotlivce velmi komplikovaná a nelehká. Znamená dočasně nebo i trvale přijmout členství v jiné skupině a přizpůsobit se jinému systému hodnot. To má za následek vystavování vlastní identity neustálé

¹³ BARTH, Fredrik 1969. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Differences*. Boston : Little, Brown, s. 15 – 17.

¹⁴ ERIKSEN, Thomas Hylland 2007. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha : Triton, s. 88 – 105.

¹⁵ BAČOVÁ, Viera 1996. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava : Veda, s. 37.

¹⁶ Tamtéž, s. 37 – 38.

konfrontaci s jiným prostředím. Je možné ji také změnit, ale tento proces většinou vede ke krizi identity.¹⁷

Etnicitou se zabezpečuje kontinuita uvědomování si své totožnosti uvnitř vlastní skupiny a odlišnosti vůči jiné skupině. Členství v takové skupině se „dědí“ od předků a předává se potomkům.¹⁸

Etnicita poskytuje jednotlivcům důležité kritérium pro sebedefinování (zvané též subjektivní identita), a to jak v individuální, tak i skupinové rovině. Jedná se o fenomén sebeohraničování jednotlivce či skupiny. V sociální rovině je etnická identita smysluplná jen za předpokladu, že jsou dvě nebo více skupin v dlouhodobém kontaktu. V etnicky homogenní společnosti je ve skutečnosti tento druh identity bezvýznamným termínem, jelikož jen při střetávání s jinou kulturou vzniká potřeba uvědomit si svoji rozdílnost a tím i členství k určité etnické skupině.¹⁹

Etnická sebeidentifikace neboli sebeoznačování vyjadřuje volbu etnické kategorie jako své vlastní etnické příslušnosti. V tomto případě však může docházet k rozporu mezi tím, za co se považuje jednotlivec a za co ho považují jiní (v rámci etnického členství).²⁰ Může dokonce docházet k rozporu mezi projevy etnicity u jednotlivce v každodenních situacích a deklarováním etnické příslušnosti při sčítání obyvatelstva či při jiných úředních příležitostech.²¹

Můžeme tedy shrnout, že etnická identita souvisí s přežíváním členství a loajality k etnickému společenství, ke kterému podle svého vlastního úsudku jedinec patří svým původem. Jedná se o pocit kontinuity s předky vyjádřený tak, jak to jednotlivec cítí a chce cítit a jak to projevuje v situaci bez nátlaku.²²

¹⁷ Tamtéž, s. 38.

¹⁸ Tamtéž, s. 38.

¹⁹ Tamtéž, s. 38 – 42.

²⁰ Tamtéž, s. 47.

²¹ BROUČEK, Stanislav, aj. *Základní pojmy etnické teorie*. Český lid 78, 1991, roč. 4, s. 241.

²² BAČOVÁ, Viera 1996. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava : Veda, s. 78.

3 Charakteristika sledovaného terénu

Pro přiblížení zkoumaného regionu jsem považovala za nutné zaměřit se v první řadě na historický kontext. Jedná se především o nastínění příchodu Čechů do rumunského Banátu a s ním spojené problémy, které českým kolonistům nastaly při zabydlování se v rumunských horách. Dalo by se říci, že odkaz na společný původ a předky byl a je určující formou legitimizace jejich deklarovaného češství. Vědomí, odkud přišli, je pro ně zásadním činitelem při formování etnického vědomí a zároveň i posiluje soudržnost skupiny.

V této kapitole dále stručně nastíním hospodářské a sociální poměry našich krajanů v rumunském Banátu a konkrétněji se poté zaměřím na největší českou osadu Gerník, ke které se celá má práce vztahuje.

3.1 Historie příchodu českých krajanů do rumunského Banátu

České vesnice byly osídleny ve dvou základních kolonizačních vlnách v 1. polovině 19. století. Jednalo se o kolonizaci vnitřní, tedy v rámci jednoho státu, jelikož České království i Banát byly v té době součástí rakouské monarchie.²³ První vlnu osídlení vyvolal a „zajistil“ jakýsi Magyarly, maďarský dřevopodnikatel z banátské Oravice a nájemce rozsáhlých lesů, který do tohoto prostoru pod slibem přidělení půdy a osvobození od vojenské služby a daní vylákal několik stovek přesídlenců z Čech, aby pro něj mýtili les, káceli a přemísťovali dřevo na určitá místa a pálili dřevěné uhlí. V té době byla založena česká vesnice Svata Alžběta (r. 1823) a o rok později Svata Helena. Počátky českého vystěhovalectví do Banátu můžeme tedy klást už do roku 1823.²⁴

Druhou českou kolonizační vlnu pak již iniciovaly a zabezpečovaly samy rakouské správní orgány, poněvadž bylo zapotřebí dalších pohraničnicků. V roce 1826 tak obyvatelé obou českých vesnic byli na svou žádost přijati do svazku vojenských pohraničnicků tzv. Banátské vojenské hranice, která měla chránit levý břeh Dunaje před

²³ JECH, Jaromír 1996. *Tady byl samej les*. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, s. 7.

²⁴ *Mezi krajaný v rumunském Banátu : Gerník očima studentů Fakulty humanitních studií ZČU v Plzni*. Sestavil Přemysl Rosůlek 2001. Plzeň : Diecézní charita, s. 5.

Turky.²⁵ Rok 1826 se stal tak rokem, kdy se poprvé otevírá nová fáze kolonizace pohraničních oblastí Banátu, vedená tehdy přímo vojenskými úřady. V letech 1826 – 1828 byly v jihobanátském prostoru založeny další české vesnice: Gerník, Bígr, Eibentál, Frauvižn, Rovensko a Šumice.²⁶

Byly to zejména příčiny společenské a ekonomické, jež vedly kolonisty k přesídlení do Banátu. Ve své domovině to totiž byli lidé většinou poddaní. Jednalo se zvláště o střední rolníky, chalupníky a drobné řemeslníky. Velkou motivací k odchodu bylo též vyhnout se v monarchii povinné vojenské službě, která v té době trvala 14 let. V banátské vojenské hranici bylo přesídlencům slíbeno 10leté uvolnění od vojenské služby, přidělení zalesněné, v té době však ještě úrodné půdy o celkovém rozsahu asi 8 ha, a velké množství dalších výhod. Zatímco Magyarly vlastní sliby nedodržel, a tím vystavil přesídlence z první vlny krajní nouzi, rakouské vojenské úřady své závazky splnily.²⁷ Přesto však někteří přesídlenci neunesli fyzicky i psychicky tak rozsáhlé změny, nebyli spokojeni s novým prostředím a chtěli se navrátit zpět. České gubernium se však od akce distancovalo z důvodu, že nešlo o záležitost státní, nýbrž vojenskou. Přesídlování tedy bylo na vojenských orgánech, které však leckdy situaci nezvládly.²⁸

Období mezi léty 1830 – 1852 je popisováno jako zklamání a taktéž zoufalství osadníků s problematickým sžíváním se s neznámým prostředím.²⁹

V roce 1861 připadl Banát Uhrám (výjimku tvoří Vojenská hranice, která zůstala rakouskou až do r. 1873). Třetí a zároveň poslední českou kolonizační vlnu na území dnešního Rumunska tedy organizovala uherská vláda. Roku 1918 a definitivně pak r. 1919 se větší část Banátu stal pevnou součástí Rumunska.³⁰

O příchodu českých kolonistů se můžeme také dozvědět z vyprávění samotných obyvatel vesnice:

²⁵ JECH, Jaromír 1996 *Tady byl samej les*. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, s. 8.

²⁶ *Čeští vystěhovalci v Banátu a jejich repatriace do České republiky*. Sestavila Jana Šindelářová 1997. Plzeň : Diecézní charita, s. 6.

²⁷ JECH, Jaromír 1996 *Tady byl samej les*. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, s. 8.

²⁸ *Čeští vystěhovalci v Banátu a jejich repatriace do České republiky*. Sestavila Jana Šindelářová 1997. Plzeň : Diecézní charita, s. 6.

²⁹ Tamtéž, s. 10 – 11.

³⁰ SVOBODA, Jaroslav 1999. *Česká menšina v Rumunsku*. Nadlak : Sdružení Banát, s. 4.

M. V., muž, 44 let: „Tady se těžilo dřevo nějakýho Maďara, tady byl nějaký pán v těch lesů a on požádal Rakousko-Uherskou monarchii o pomoc, neměl pracovní síly. No a pak se rozhlásilo po Čechách, že potřebujou lidi, který by tady to dřevo těžili. No a tam se zapsali, že tady dostanou já nevím kolik pole a lesů, když tady budou pracovat. A byli zproštěný vojenský služby, tenkrát za Rakouskou monarchii se mušela dělat vojenská služba, protože byly války s Tureckem [...] A mušelo se to udržet to území, aby nebyly problémy. [...] A jenom to, co viděli na papíře, nebylo tak jednoduchý, když byli tady. Jako když mě někdo něco vyfotí...a ono to tak ve skutečnosti nebylo. Ono to tady bylo všechno divoký, obyvatelstvo bylo rumunské a bylo málo osídlené, ale byli velmi nepřítelný, jako nepřátelský jako, že se tady nastěhoval jiný národ, oni je tu nechtěli a s nožema je bodali, oni křičeli a tady byla vojenská posádka, tak u vojenskýho soudu odsoudili ty dva Valaši.³¹ A uznal je vojenský soud oběšením, že napadli osadníci, který Rakousko sem dalo.“

Každý z respondentů však o historii příchodu jejich předků vypráví a upřednostňuje jiné skutečnosti.

A. R., muž, 61 let: [...] „No tak tady byly, tady byly než lesy samý, tu tady všechno. Oni sem byli usazený do těch lesůch, a když jim dali, dali jim zrnko pšenice, aby si tady to zorali a zasyli, aby se tady mohli udržet, tak oni co, oni tady nechtěli bejt, tak oni dali horkou vařící vodu a polili tu pšenici, prej ji spáří, aby nesešla.³² Že třeba si je tu vodsad' vemou zpátky. Ona zrovna ještě lepší vzešla, že jí smočili, ona vzešla ještě lepší, taková pěkná říkají, že byla. [...] No byli tady poslaný, já nevím jako...to bylo za France Josefa, za trest tady byli poslaný oni, ty starý naši předkové.“

Fakta jsou již však často zkreslována a jde spíše o jakýsi mýtus, který si místní předávají z generace na generaci a zároveň pro ně hraje důležitou roli.

³¹ Valach – Rumun

³² nevzešla

V. D., muž, 76 let: „*Oni se usadili tady v těch kopcích, protože se báli, že je vezme voda. Tady všadeš už bylo obsazáno v Sikovicích³³, tady už byly vesnice rumunský a oni, když nás přivezli, tak říkali tady vedle toho křchova³⁴ tam, že byl nějaký vořech velkej, tak když je přivezli z Čechách, tak je posadili pod ten vořech. To víte, ono to tady bylo všelijaký, když složili vás tady a byl tady samej les. [...] A nechtěli tady bejt, že se slibovalo v Čechách, ty mladý nebudete sloužit vojnu. Ono to bylo dost těžký. Říkali, že nebyl kostel, nebylo nic. Jenom les.*“

Vědomí, odkud přišli, mají respondenti stále na paměti a fakt, že žijí v Rumunsku, je nijak zásadním způsobem neovlivňuje při deklaraci češství.

B. M., žena, 55 let: „*Abychom řekli, my furt pocházíme z Čechách. Vy si myslíte, že jsme Rumuni? My pocházíme z Rumunska, ale prachdědové byli z Čech. Můj otec mi vyprávěl, jak jeho prachděda, jeho prachděda, oni v Čechách je v tu dobu vyslali sem do Rumunska. Tam, že byla prej velká bída. A oni je dali sem, že tady je prej dobrej život, velký bohatství. Ale jak jeli. Tenkrát nebyly vlaky, tak po Dunáji po dřevách plavali a mnoho, mnoho se jich utopilo. [...] Ale v Sikovicích už to bylo zajednaný.³⁵ To už ne. Oni už neměli kam, protože oni už to měli obsazený, kde byla rovina, a tak oni mušeli do kopce, tady byly lesy. A oni neměli baráky, mušeli je postavit. Tak si tak pomálu udělali vesničku.*“

3.2 Hospodářské a sociální poměry

Hospodářské a sociální poměry našich krajanů jsou do značné míry determinovány přírodními podmínkami, vzdálenostmi mezi českými vesnicemi, politickou situací a historickým kontextem. České vesnice, s výjimkou Šumice, jsou od sebe relativně blízko (15 – 20 km), ale přesto nemůžeme hovořit o kompaktním osídlení daného prostoru. Styk mezi vesnicemi byl v minulosti velice ojedinělý z důvodu jejich

³³ vedlejší rumunská vesnice

³⁴ hřbitov

³⁵ obsazené

podhorské či horské polohy, náročného terénního profilu krajiny a špatných přístupových cest. Nejdůležitější obživou českých osadníků se stalo zemědělství v téměř rovnostářských podmínkách.³⁶

Významnou změnu přinesl rok 1873, kdy byla Vojenská hranice zrušena a toto území se stalo součástí Uherské koruny. Teprve od tohoto roku bylo dovoleno půdu kupovat, prodávat a dědit. Ve 2. polovině 50. let 20. století byl proveden experiment o založení zemědělského družstva, který však zkrachoval po necelých dvou letech. V době Rumunské socialistické republiky v čele s Nicolaiem Ceausescem přesto museli jednotliví zemědělci odevzdávat z 50 až 70 % své půdy stanovené kontingenty.³⁷

Na toto období obyvatelé Gerníku ještě dnes velmi často vzpomínají:

P. CH., žena, 72 let: *„No...pro nás...že se moc dávalo tomu státu, moc se utahovali sedláci. Za Ceausesca jsme mušeli každý rok předat jedno hovado³⁸, že jsme měli polnost. Tak jsme mušeli mít takový hovado, aby mělo aspoň 400 kilogramů a ročně předat za...za jejich peníze, kolik oni nám vyplatili. [...] A když jsme neměli, aby to mělo ty kila, tak jsme mušeli doplňovat našima penězma, ty kila vyplácet zasejc. [...] Ách, mockrát maminky plakaly, že pro nás nebudou mít dobrý rok, ani nám dát, co jíst. [...] A muzikant s muzikou hrál, že to s radostí dáváme, ale my jsme to vezli ze žalosti.“*

Většina lidí na tuto dobu vzpomíná s nechutí a raději o tom nechtějí ani hovořit.

I. C., muž, 73 let: *„Nechtějte vyprávět, je to něco strašného.“*

A. G., žena, 77 let: *„Chraň Vás Pánbůh, já si na to ani nesmím vzpomenout. [...] Aby Pánbůh chránil takovýho...však kdyby ho nechtyli, tak bysme byli nešťastný, on by byl utek.“*

Pěstuje se zde především pšenice a kukuřice, dále brambory. Veškeré obilí a téměř všechny ostatní plodiny se v domácnosti spotřebují, někdy se i přikupují. Ženy vozí (někdy i nosí) prodávat mléčné výrobky a vejce, vzácněji i maso na trhy do

³⁶ SVOBODA, Jaroslav 1999. *Česká menšina v Rumunsku*. Nadlak : Sdružení Banát, s. 6.

³⁷ Tamtéž, s. 7.

³⁸ mladé tele

okolních měst a vesnic. Chov dobytka a drůbeže je velmi podobný jako ve střední Evropě. Jenom prasata se místy chovají „po rumunsku“ (ráno se pustí na pastvu a večer se sama vrátí). Ve všech vesnicích se pálí slabá kořalka ze slív a švestek v měděných kotlích, nazývaných „kazany“.³⁹

Staré ženy v Gerníku, na Rovensku a ještě i ve Svaté Heleně dosud stále nosí oděv, který si do značné míry zachoval specifické prvky českého vesnického prostředí z dob 2. poloviny 19. století.⁴⁰

Prvky, které si sem přivezli lidé z Čech a považují je za typicky české, se projevují taktéž v místní stravě, kterou se odlišují od stravy rumunského obyvatelstva.⁴¹ Tyto „české“ prvky převládají zejména při přípravě polévek a omáček, moučných a bramborových jídel i při úpravě vepřového masa o zabíjačkách. Rumunské a srbské vlivy se projevují v přípravě jídel z kukuřičné mouky (především kaše mamaliga). Při slavnostech a svátcích se konzumuje balkánské jídlo zvané „sarma“.⁴²

P. CH., žena, 72 let: „...no sármy se to jmenujou. Se mele maso a dá se tam rýže, dá se tam vajíčko, podle chuti sole a zabalí se to do těch lupenách zelovejch.“

3.3 Gerník (rumunsky Gârníc)

Tato vesnice byla založena českými vystěhovalci, kteří se sem stěhovali v letech 1826 – 1828. Do té doby byl kraj neobydlen, s výjimkou Rumunů ze sousední obce Sikovice (rum. Sichevița), kteří zde měli salaše, kde pásli dobytek.⁴³ Gerník leží ve výšce kolem 600 metrů nad mořem na krasovém podloží. Vesnice se rozkládá na dvou kamenitých návrších, mezi nimiž protéká potok, který tak přirozeně rozděluje ves na tzv. „malou“ a „velkou“ stranu.⁴⁴

Duchovní správa pro české vesnice – římskokatolické fary – byla založena na Gerníku (dále v Eibentálu). Díky daru císaře Františka Josefa I. byl kostel v roce 1858

³⁹ SVOBODA, Jaroslav 1999. *Česká menšina v Rumunsku*. Nadlak : Sdružení Banát, s. 7 – 9.

⁴⁰ Tamtéž, s. 12.

⁴¹ SECKÁ, Milena, et al 1992. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku, s. 40.

⁴² SVOBODA, Jaroslav 1999. *Česká menšina v Rumunsku*. Nadlak : Sdružení Banát, s. 12.

⁴³ URBAN, Rudolf 2005. *Češi a Slováci v Rumunsku*. Nadlak : Vydavatel'stvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, s. 31.

⁴⁴ *Prázdniny u krajanů* [online]. 2006- [cit. 2007-12-16]. Dostupný z WWW: <http://www.banat.cz/ceske_vesnice.htm>.

dostavěn. Pražský arcibiskup Bedřich Schwarzenberg daroval kostelu cenný relikviář s ostatky sv. Jana Nepomuckého, k jehož cti byl také kostel vysvěcen. Prvním farářem se stal František Unzeitig z České Třebové, který v roce 1850 přišel na Gerník a působil zde až do roku 1873. Po přítomnosti českého kněze a také českého učitele toužili osídlenci v českých osadách od samého počátku osídlení Banátu.⁴⁵

V roce 1853 zde byla postavena první dřevěná škola.⁴⁶ Vincenc Zamouřil se stal prvotním „diplomovaným“ učitelem v Gerníku v letech 1857 – 1881. Založil v obci i dechovou kapelu, která dodnes funguje, její složení se však neustále mění.⁴⁷

Většina mužské populace v obci byla zaměstnána v nedalekých dolech (v okolí Nové Moldavy – rum. Moldova Noua), kde se těžila měď.⁴⁸ Místní si tu přišli na velmi slušné výdělky, ale doly se nakonec zavřely (přibližně před pěti lety) a většina lidí tak zůstala bez práce. To je v současnosti hlavním důvodem rozsáhlého odchodu obyvatel Gerníku do větších rumunských měst a České republiky.

Pro zajímavost uvádím statistická data ohledně vývoje počtu obyvatelstva v jednotlivých letech.⁴⁹

rok	počet obyvatel v Gerníku
1830	469
1894	1250
1910	1564
1928	1054 ⁵⁰
1992	991
2002	524 ⁵¹

⁴⁵ *Čeští vystěhovalci v Banátu a jejich repatriace do České republiky*. Sestavila Jana Šindelářová 1997. Plzeň : Diecézní charita, s. 12.

⁴⁶ *Gernický zvoneček* 2001, č. 5, Gerník : Základní škola, s. 7.

⁴⁷ URBAN, Rudolf 2005. *Češi a Slováci v Rumunsku*. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, s. 33.

⁴⁸ SVOBODA, Jaroslav 1999. *Česká menšina v Rumunsku*. Nadlak : Sdružení Banát, s. 9.

⁴⁹ Data od roku 1830 do roku 1928 jsou čerpána z knihy Rudolfa Urbana – *Češi a Slováci v Rumunsku*, údaje od roku 1992 – 2007 byly získány od zástupce místostarosty obce.

⁵⁰ URBAN, Rudolf 2005. *Češi a Slováci v Rumunsku*. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, s. 43 – 49.

⁵¹ Informace získané na Obecním úřadě v Gerníku

4 Otázka identity u krajanů v Gerníku

Tento oddíl, jak už sám název napovídá, se zaměřuje na etnickou identitu, kterou jsem při svém terénním výzkumu zjišťovala.

Nejprve zde nastíním důvody, proč jsem si vybrala zrovna tuto obec. Dále považuji za nutné specifikovat obec v období mé působnosti, ať už se jedná o užívaný jazyk či náboženské poměry. Poté se už další podkapitoly orientují na individuální znaky identity, jež jsou pro respondenty určující. Jde zejména o zodpovězení hlavní výzkumné otázky, od které se odvíjí další komponenty, jako je vztah k jazyku, stereotypní představy a kulturní symbolika. Mým cílem není najít základní etnickou teorii, kterou lze zobecnit a použít u všech případů, spíše mi jde o poskytnutí různých pohledů na chápání a vnímání etnicity u českých krajanů v Gerníku.

4.1 Výběr obce

Důvodů, proč jsem zvolila k výzkumu Gerník, je více. Základním faktem je skutečnost, že Gerník byl v minulosti velmi izolovanou vesnicí, zejména z důvodu špatných přístupových cest, tudíž jsem předpokládala, že zde mohlo dojít k uchování prvků (duchovních i materiálních), které už jinde možná vymizely. Zároveň se jedná o doposud nejpočetnější českou vesnici (v období mé působnosti měl Gerník 360 obyvatel), ačkoli její počet rapidně klesá. Jelikož jde o největší českou obec na území Rumunska, má i vlastní obecní úřad. Informace, které jsem tak potřebovala doplnit či objasnit, bylo možné získat v místě od starosty, v mém případě místostarosty. Pod tento obecní úřad spadá také jedna vesnice rumunská – Padina.⁵² Proto je zde možné vyzorovat i vztah k Rumunům, kteří se v Gerníku denně zdržují, a dále vliv Rumunů na utváření etnické identity českých krajanů. Jak jsem již zmínila v teoretické části, Gerník má i svoji školu, což je důležité zejména pro uchování jazyka. V místech, kde je škola, se může jazyk plně rozvíjet a pravděpodobnost jeho eventuálního zániku se tak snižuje.

⁵² Zmíněná vesnice měla v době mého výzkumu 800 obyvatel. Tuto informaci jsem zjistila na Obecním úřadě v Gerníku.

4.2 Charakteristika obce v době sběru dat

Obec je považována za původně českou, ale při sčítání obyvatelstva v minulosti byla zaznamenána částečně také národnost⁵³ rumunská a v nepatrné míře též maďarská. V současné době můžeme hovořit o relativně etnicko homogenní obci. Všichni obyvatelé se hlásí k české národnosti s výjimkou pěti přivdaných Rumunek. Čistě rumunská rodina zde v současné době nebyla zaregistrována vůbec. Rumuni a také Romové, kteří zde dříve žili, se odstěhovali do sousední rumunské vesnice či do větších měst. Nedošlo tedy u nich ke změně etnicity.

Náboženstvím jsou všichni krajané v této vesnici římsko-katolíci. Nachází se zde katolický kostel, kde v současné době působí rumunský farář. Byl zde i český, ten však odešel sloužit do Eibentálu. Od tohoto faktu se také odvíjí další skutečnost, že bohoslužby probíhají povětšinou v jazyce rumunském. Jak mi bylo sděleno, současný farář se česky naučil, přesto z vlastní zkušenosti mohu konstatovat, že jeho čeština není na dostatečně dobré úrovni. Proto při bohoslužbách užívá jazyk rumunský, který plně ovládá. Modlitební písně jsou však vždy zpívány česky.

Výuka ve škole probíhá v Gerníku následovně: od první do čtvrté třídy se veškeré předměty vyučují v češtině, od páté do osmé třídy v rumunštině a čeština je zde brána jako volitelný jazyk. Nepochází tedy k úplnému utlumení výuky českého jazyka.⁵⁴ Jednotlivé české učebnice jsou posílány z České republiky a zároveň zde působí také čeští učitelé. Jeden konkrétní učitel zde může učit maximálně dva roky, poté odjíždí zpět do ČR. Zajímavý je zde také způsob známkování, kde stupnice začíná od čísla čtyři (nejhorší) až po číslo deset (nejlepší).

Současným starostou Gerníku je Rumun. Tento fakt byl okomentován takto:

M. Š., muž, 60 let: „*Byl Čech, ale oni potom volili druhýho a máme vesnici vedle rumunskou a dohromady volíme. Od nás jich hodně odešlo, je nás málo a jich je hodně. A kterých je víc, ty chtějí toho, tak jistěže Rumuni chtějí Rumuna.*“ Lidé si však na rumunského starostu nestěžují, někteří dokonce hovoří o tom, že je lepší než původní

⁵³ Pojem národnost zde není myšlen jako analytický antropologický termín, ale jako termín používaný v běžném jazyce a v byrokracii.

⁵⁴ O vývoji českého menšinového školství bude podrobněji pojednáno v podkapitole 4.4 Vztah identity a jazyka.

český, který nyní zastává funkci místostarosty. Pro obec prý ten současný udělal mnohem více, a proto ho lidé také začali podporovat. Otázka původu v tomto případě tedy nehraje žádnou zásadní roli.

Ještě bych ve stručnosti nastínila další neméně důležitá fakta. Možným platidlem v obci je rumunský lei, euro, ale i česká koruna. V místním obchodě, hospodě i poplatek za pobyt u hostitele je možné platit v českých korunách. Tato měna je zde bez problémů všude přijímána. Domácí obyvatelé však platí v leích a získané české koruny si nechávají směnit ve městě v bance. Nápisů jsou velmi často psány dvojjazyčně. V některých případech jsem zaregistrovala chyby v českých názvech (např. čárka neměla být tam, kde byla). Nejednalo se však o nápisy veřejné⁵⁵ (ty byly vždy gramaticky správné), ale spíše soukromé, které si místní vytvářejí sami.⁵⁶ V Gerníku se také stále uchovávají typická česká jména, na která je kladen velký důraz. Mezi nejčastější ženská jména patří Marie, mezi mužská Václav a Josef.

4.3 Etnická identita: sebeidentifikace

Pro realizaci předkládané bakalářské práce jsem potřebovala znát subjektivní názory jednotlivců v dané obci. Odpovědi na hlavní výzkumnou otázku se u většiny informátorů opakovaly. Téměř všichni respondenti se cítí být Čechy. Toto češství demonstrují zejména na základě společného původu a vědomí společných předků.

E. Ř., žena, 82 let: „*Já jsem furt jako Češka, ne? Já nevím, já jsem se narodila jako Češce, jako po česky, ne? To my jsme všicky psaný Češi, ne? My nejsme Rumuni. My jsme furt počítaný jako Češi.*“

M. B., žena, 55 let: „*Abysme řekli, my furt pocházíme z Čechách, vy si myslíte, že jsme Rumuni? My pocházíme z Rumunska, ale prachdědové byli z Čech. [...] No, my jsme furt z Čechách, my nejsme Rumuni, my jsme furt Češi, my jsme furt od vás.*“

Jedním z hlavních znaků etnického sebeuvědomění je tedy důraz na český původ. Dotazovaní zdůrazňují odkud pocházeli jejich předci a tento fakt manifestují jako svou přednost. V případě, že se dostanou do styku s jinoetnickým (zejména

⁵⁵ Informační tabule, ukazatelé cesty, názvy veřejných budov, atd.

⁵⁶ Nejčastěji názvy potravinových výrobků, neformální sdělení pro obyvatele obce, atd.

rumunským) obyvatelstvem či při překročení hranic vesnice, český původ u nich nehraje významnou roli. Toto potvrzuje také Eriksenovu teorii, že „*příslušnost ke skupině je situační a relační.*“⁵⁷ Čeští krajané se cítí být výrazně čeští zejména uvnitř vesnice, při jejím překročení však dochází k útlumu v tom, kým se cítí být. Jde o určitou strategii neupozorňovat na sebe, nebýt stigmatizováni a u některých to může být pouhý nezáměr projevit svoji etnicitu mimo obec. Během svých rozhovorů jsem zaznamenala skutečnost, že respondenti staví českou národní identitu na hierarchicky vyšší pozici než rumunskou. To je spojeno zejména s otázkou prestiže, která je založena na stereotypních představách o sobě samých a Rumunech. Čeští krajané se považují za přirozeně pohostinné, pravdomluvné a spravedlivé. Naproti tomu Rumun je v jejich představách člověk, který krade a lže. Z toho vyplývá, že Rumuni jsou podle českých krajanů na nižší sociální úrovni, a proto tedy staví svou českou identitu výše než rumunskou. K tomuto faktu mohlo přispět také to, že jsem do prostředí vstoupila jako cizinka, ale zároveň také jako Češka a dotazovaní o tom byli velmi dobře informováni. Některé výpovědi aktérů tak mohly být zkresleny právě díky mému statusu.

Protichůdná odpověď na hlavní výzkumnou otázku čím se jedinec cítí být, byla zaznamenána pouze jedna, což poukazuje na to, že se jedná pouze o vzácný případ etnického sebeuvědomění.

S. X., muž, 43 let: „*No já jsem Rumun a možná jsem větší Rumun než kterejkoli jiné Rumun.*“ Informátor tuto větu okomentoval tak, že Rumunsko je jeho domovem a nikdy by z místa svého narození neodešel. V Čechách by se prý necítil dobře, a proto se ani za Čecha nepovažuje. Celý život žije v obklopení rumunským obyvatelstvem, se kterým se plně sžívá a ztotožňuje. Jedná se o velmi ojedinělý názor, kdy původ předků dotyčný nebere v potaz. Pro tohoto respondenta je prioritní, na jakém území se narodil a kde celý život žije.

Někteří respondenti však vykazovali větší míru nerozhodnosti v tom, čím se skutečně cítí být.

⁵⁷ ERIKSEN, Thomas Hylland 2007. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha : Triton, s. 28.

M. M., žena, 35 let: „*Já nejsem ani Češka, ani Rumunka. Neumím dobře ani česky, ani rumunsky. Narodila jsem se tady, moji prapředci tu už také žili, ale neumím pořádně ani česky, ani rumunsky.*“

K problematice jazykové se budu podrobněji věnovat v následující podkapitole. Zmíněná nejistota je také způsobena tím, za jaké etnikum jsou považováni v Rumunsku a za jaké v České republice. Tyto dvě složky jsou totiž v rozporu, jak ostatně vypovídají i jednotliví dotazovaní.

V. P., muž, 36 let: „*Tady nám říkají Češi a v České republice nám říkají Rumuni, takže kdo jsme?*“

M. Š., muž, 60 let: „*Oni některý počítaj furt, že jsme Rumuni, jako jsme se narodili tady.*“

Názory okolního prostředí velmi často nekorespondují s názory jednotlivých aktérů a to je také částečně ovlivňuje při samotném rozhodování. Nutno však dodat, že se tak děje zejména u těch, kteří navštívili Českou republiku. Je zde tedy rozpor mezi tím, za co se považuje sám jednatel a za co je považován druhými. Pokud nedochází k potvrzení identity jinými, nastává krize identity, tápání a hledání toho, kdo jsem.⁵⁸ U těch, kteří v České republice byli, dochází ke konfrontaci dvou koncepcí toho, kdo je Čech a kdo jím není, což vyvolává již zmíněnou krizi identity. Naproti tomu v Rumunsku jsou téměř vždy jinoetnickým obyvatelstvem přijímáni jako Češi.

K určení etnické příslušnosti je pro respondenty důležité také to, co mají napsáno ve svých dokladech.

C. P., muž, 58 let: „*Já jsem Čech. Jako nemám napsaný Rumun, Čech. I děti, všechno všadeš. Národnost Čech. My jsme Češi. I v tý občance. Jako v Rumunsku občanství, národnost česká.*“

G. K., muž, 77 let: „*Já jsem Čech katolickej. Jsem Čech, nejsem nacionalita te rumunsky, nacionalita te Čecha.*“

M. Š., muž, 60 let: „*No máme rumunský občanství, ale máme napsáno Češi v občance, že jsme Češi. Jenomže jsme, jak se to řekne, nacione rumunsky, tady jsme se narodili, tak...*“

⁵⁸ VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan 1997. *Sociální psychologie*. Praha : ISV, s. 213.

Pro české krajaný je velmi podstatný záznam národnosti, který mají v dokladech. Důraz je kladen na oficiálně napsanou národnost ať už v občanském průkazu či cestovním pasu. Tento fakt byl však zdůrazňován jenom těmi, kteří skutečně mají českou národnost oficiálně napsanou ve svých dokumentech. Jedná se především o starší muže (nad 50 let), kterým byla národnost psána do dokladů při odchodu na vojnu.⁵⁹ Ženy ani mladší muži národnost v občanském průkazu uvedenou nemají a neberou to jako prioritu. Obecně však mohou říci, že k určení národnosti je pro většinu aktérů rozhodující fakt, na kterém území se narodili jejich předci. Nezáleží na území, na kterém se on sám narodil, nebo kde jeho rodina prožila většinu života.

Velmi často také docházelo k zaměňování i směšování kategorie státní občanství a národnost.

Vy máte jakou národnost? Rumunskou nebo českou?

A. G., žena, 77 let: „*Rumunskou, protože my jsme Rumuni ničko.*⁶⁰ *Všichni tady jsou Rumuni, my máme rumunský občanství, my musíme mít rumunský.*“

Jak jsem zjistila, národnost tedy mají všichni českou a občanství rumunské. Česká republika nepovoluje mít dvě občanství. „*Jen málo zemí akceptuje dvojí občanství, a má-li jej někdo, stává se potencionálním zběhem a zrádce.*“⁶¹ Pokud chtějí mít občanství české, musí zažádat o zrušení rumunského občanství, zejména pokud reemigrují do České republiky. Jedná se však o velmi složitý a zdlouhavý proces. Zároveň také uvedenou českou národnost v dokumentech lidé interpretují jako zvýhodňující při vyřizování různých záležitostí s českými úřady (zejména co se týče trvalého pobytu v ČR⁶²).

Podle českých krajanů je tedy Čechem člověk, který má na území Čech svůj původ. Jak již bylo zmíněno výše, kritérium rumunského území tedy není určující podmínkou deklarovaného češství. Přesto všechno však někteří jedinci vykazovali velmi emocionální vztah právě k rumunskému prostředí, orientovaný zejména na

⁵⁹ Česká národnost byla do dokladů zapisována zhruba do roku 1970, poté již ne.

⁶⁰ nyní

⁶¹ ERIKSEN, Thomas Hylland 2007. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha : Triton, s. 41.

⁶² Trvalý pobyt je na pět let a teprve po uplynutí této doby mohou krajané zažádat o české občanství.

rodnou vesnici, kterou především starší generace (kolem 50. roku a výše) nehodlá v budoucnu opustit. Naopak zejména mladší generace (40 let a méně) odchází v hojném počtu do České republiky. V žádné rodině se nenašel nikdo, kdo by neměl příbuzné či děti v naší republice. Důvodem reemigrace je zvláště možné zlepšení ekonomických i sociálních podmínek života. Výběr právě České republiky jako místa nového domova je dán zejména jazykovou znalostí a také působností jiných příbuzných na tomto území, jde tedy o jakousi řetězovou reakci, kde solidarita mezi příbuznými zavazuje poskytnout podporu i vzdáleným známým příjždějícím z rumunského Banátu.

Na první pohled se může zdát, že hlavní důraz ohledně etnicity je kladen na český původ. Toto kritérium ale není absolutní. Ve vesnici žije totiž pět přivdaných Rumunek, které jsou ovšem také považovány za Češky. Hledisko „společné české krve“ tedy není bezpodmínečně nutné. Je zajímavé, že v Gerníku nejsou vůbec zaznamenáni příženění Rumuni. To je pravděpodobně spojeno s nepsaným postmaritálním rezidenčním pravidlem patrilokality, které se zde ještě dnes dodržuje, avšak v současné době již není zákonitou podmínkou. Takové Češky, které uzavřou manželství s Rumunem, odcházejí nejčastěji bydlet do vedlejších rumunských vesnic a měst.

Za Čecha tedy může být českými krajany považován člověk, který sňatkem vstoupí do české rodiny. Za určitých okolností se Čechem člověk nemusí nutně narodit a nemusí mít ani stejný etnický původ jako ostatní členové komunity. Získáním určitých atributů, ať už se jedná o osvojení si znalosti českého jazyka, víry či přijetí určitého životního stylu a kultury, se takový jedinec v tomto případě může stát Čechem. Tato osoba je pak deklarována českými krajany jako Čech, kde nezáleží na jejím prvotním etnickém původu.

M. B., žena, 55 let: „*Některý si vzal Rumunku, ale ona už taky jako je Češka, naučila se česky a jako jedna víra jsme tady.*“

Etnicita tedy nemusí být hodnotou konstatní, ale může se během života měnit. O tuto teorii se také opírá Eriksen ve svém díle, kde píše, že „*eticita není permanentní a přirozenou kvalitou.*“⁶³

⁶³ ERIKSEN, Thomas Hylland 2007. *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha : Triton, s. 105.

Děti pocházející z takto smíšeného manželství jsou označovány také za Čechy. Do pádu komunistického režimu (do roku 1989) neexistovala smíšená manželství, ani manželství uzavřená mezi dvojicemi pocházejících ze dvou odlišných českých vesnic. Velká izolovanost obce umožňovala uzavírat sňatek pouze s partnerem ze stejné vesnice a zejména v meziválečném období se dodržovala přísná endogamie. V roce 1989 se již objevují sňatky uzavírané mezi českými vesnicemi v Banátu a po roce 2000 také etnicky smíšená manželství. V Gerníku však k tomu dochází velmi zřídka. To je způsobeno zejména odlivem českých krajanů do větších rumunských měst či České republiky. Mladší respondenti (do 18-ti let), kteří ještě nenašli stálého partnera, vztah s Rumunem či příslušníkem jiného etnika nevyklučují, protože jejich výběr v rámci české komunity je již značně omezen. Etnická příslušnost zde již není na předním místě při výběru manželského partnera. Většinou však zprvu hledají v českém prostředí a teprve když neuspějí, „zabrousí“ do řad většinového obyvatelstva. V tomto případě však nejde o prestiž, nýbrž o snahu udržet českou skupinu nadále pohromadě, neboť právě mládež určuje, zda bude jejich kultura existovat i do budoucna. Nicméně, situace jim to příliš neumožňuje. Rodiče těchto dětí stále razantně upřednostňují sňatky mezi Čechy, někteří dokonce preferují manželství mezi dvěma partnery pocházejícími z jedné vesnice.

Č. H., muž, 60 let: *„Co mě těší, moc mě to těší, abych vám řek, že naši syni, máme dva, si vzali chudý holky z Gerníku (pláč) a to mě moc těší, že si vzali holky tady z Gerníku.“* Zde je možné vyzorovat velmi silný emotivní vztah k vesnici a zároveň k Čechům vůbec. Tito lidé totiž žili v době, kdy manželství s jinoetnickým partnerem nepřipadalo v úvahu a ani v současné době ještě nezměnili názor v tom, že Rumuni (i Rumunky) jsou podle nich na již zmíněné nižší sociální úrovni, tudíž sňatek s nimi je brán jako něco ponižujícího. Zároveň jim jde i o uchování si vlastní specifičnosti, která se tak díky interetnickým sňatkům pomalu vytrácí.

Během mého výzkumu dotazovaní užívali zejména českou příbuzenskou terminologii. Tchán a tchyně však svoji snachu neoznačují tímto termínem, jak je běžné u nás, ale udržuje se zde slovní spojení „naše nevěsta“, nikdy ne snacha či synova manželka. Uchovalo se také staré české pojmenování „panímáma“ a „pantáta“ pro označení tchyně a tchána. Tyto výrazy se ve staré češtině uchovaly u krajanů vůbec,

stejně tak je tomu totiž u krajanů v Moldávii⁶⁴ i v Kazachstánu⁶⁵. Podivuhodné také je, že děti v Gerníku svým rodičům a prarodičům stále dodnes vykají.

Pokud si Čech vezme Rumunku a začnou žít v některém z rumunských měst, tak na své děti už ve většině případů nemluví česky, ale pouze rumunsky. Dochází ke ztrátě jejich mateřské řeči a zbývající obyvatelé Gerníku tak mají strach, že jejich dlouholeté specifické bytí v rumunském prostředí úplně zanikne, protože právě jazyk je podle nich hlavním zdrojem jejich dosavadní osobité existence.

4.4 Vztah identity a jazyka

Pro české krajany je právě jazyk hlavním kritériem pro určení toho, kdo je Čech a kdo se jím může stát. Ani odkaz na společný původ není v zásadě tak prioritní jako jazyk, pomocí něhož krajané vždy manifestovali a stále manifestují svoji identitu. V tomto případě je tedy jazyk brán jako hlavní znak etnicity, který si zároveň uchovává své prestižní postavení. Kritérium jazyka je zde tedy absolutní hodnotou toho, kdo je Čech. Ten, kdo česky neumí, nemůže být českými krajany považován za Čecha. Tento jazyk však nemusí být nutně naučený od matky či jako první naučený jazyk, nýbrž také jazyk, který osoba nejčastěji užívá (naučila se ho během života) a má k němu pozitivnější vztah a náklonnost⁶⁶ (viz. přivdané Rumunky).

Velmi podstatné je, že čeština v Gerníku funguje stále jako živý jazyk a tedy i jazyk běžné komunikace. Nesetkala jsem se s nikým, kdo by češtinu plně neovládal a s kým by nebylo možné se česky domluvit. Tato skutečnost je velmi zajímavá, že i po stoosmdesátiletém odtržení od staré vlasti si krajané uchovali svůj mateřský jazyk v takovéto podobě. Když jsem přijela do Gerníku, nepřipadala jsem si ani jak v Rumunsku, protože ze všech stran byla slyšet čeština.

⁶⁴ PÍŠOVÁ, Michaela. *Tři sestry*. [s.l.], 2007. 19 s. Bakalářská práce.

⁶⁵ UHEREK, Zdeněk et al. 2003. *Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky*. Praha : Etnologický ústav Akademie věd České republiky, s. 53.

⁶⁶ ŠATAVA, Leoš 2001. *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. Praha : Cargo Publishers, s. 95.

Slovní zásoba je však poněkud chudší než u nás, to je dáno zejména tím, že jejich jazyk byl vytržen z kontextu vývoje a nezasáhly ho tak nivelizační procesy.⁶⁷ Přesto všechno dlouhodobou koexistencí došlo k ovlivnění češtiny rumunštinou, srbštinou⁶⁸ a němčinou u téměř všech generací.

M. B., žena, 55 let: „*My jako víc po valašsku⁶⁹ mluvíme, jak je to Rumunsko tady. Jako my nemluvíme pořád česky, protože jsme naučený tady a už se nám to plete. Plete se nám ta rumunská řeč.*“

Naprosto běžně se zde stále ještě dnes užívají výrazy jako luft (vítr), numero (číslo), krchov (hřbitov), mušet (muset), ničko (nyní), šíf (lod'), hory (doly), duše (osoba), atd. Je však nutno dodat, že každá vesnice má svoji specifickou mluvu, což bylo způsobeno tím, z jakých českých regionů krajané pocházeli.⁷⁰ Užívají se zde také tzv. banatismy, tedy slova společná všem dialektům v Banátu.⁷¹ Pro mě však bylo značně komplikované porozumět těmto specifickým termínům, vždy se to však nakonec dalo nějakým způsobem odvodit či vysvětlit jinak. Mezi ně patří například slova jako je hutvajd (obecní pastvina), šustr (obuvník, švec), prubovat (zkoušet), trunk (lihovina), kanta (kbelík), atd.

Krajané dokáží česky nejen mluvit, ale i číst a psát, protože základní školství v češtině jim to v současné době umožňuje. Nebylo tomu tak vždy. Při příchodu českých přesídlenců do nově vzniklých českých kolonií byla úředním jazykem němčina, zároveň se však mohlo úřadovat i vyučovat v češtině. Po zrušení Banátské vojenské hranice (tj. r. 1873) se stala povinným úředním jazykem maďarština, avšak v českých vesnicích tuto skutečnost nerespektovali a nadále vyučovali česky. Podstatnou změnu přinesl rok 1907, kdy byl vydán nový školský zákon (*Lex Apponyi*), na základě něhož byly všechny školy zestátněny a maďarština se tak stala jedinou vyučovací řečí. V roce 1919 byly české vesnice připojeny k rumunskému království a úřady tak povolily

⁶⁷ Češi v cizině 6: příspěvky ze semináře *Vliv subjektivních a objektivních faktorů na proměny etnicity u českého etnika v zahraničí a po reemigraci*. Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. s. 28.

⁶⁸ Srbsko se totiž nachází v blízkém sousedství a někteří Srbové jezdí do jižního Banátu za prací.

⁶⁹ „po rumunsku“

⁷⁰ SVOBODA, Jaroslav 1999. *Česká menšina v Rumunsku*. Nadlak : Sdružení Banát, s. 21.

⁷¹ JECH, Jaromír 1996 *Tady byl samej les*. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, s. 10.

obnovení výuky českého jazyka. Od roku 1929 začali být do Banátu posíláni čeští učitelé, vysílání z ČSR. Ti zde působili do roku 1958. V roce 1996 bylo posílání kvalifikovaných učitelů opět obnoveno a trvá až do současnosti.⁷²

Z toho tedy vyplývá, že i dnešní nejstarší žijící generace se již ve škole učila jazyku českému. Tato generace (nad 80 let) však používá češtinu většinou jenom k mluvení. To je zapříčiněno zejména tím, že do školy chodili jen velmi málo, důležitější totiž byla práce na poli a učitelé toto hledisko respektovali. Někteří se ani číst a psát pořádně nenaučili. Naopak současná mládež ovládá velmi dobře češtinu v podobě, jakou ji známe i u nás. Omezují používání banatismů na minimum a jejich slova nejsou ovlivněna ani rumunskými či srbskými prvky. Tento fakt je dán zejména pravidelnou komunikací s příbuznými a známými, kteří odešli do České republiky, vztahem k jazyku i jeho výuce, protože v současné době všechny děti z Gerníku pravidelně navštěvují základní školu. Dobře si totiž uvědomují, že pokud chtějí získat lepší zaměstnání, potřebují k tomu vzdělání. V minulosti z důvodu velké izolovanosti nebylo možné, aby někdo svou rodnou vesnici opustil. Pro práci na poli totiž nebylo vzdělání důležité, avšak v současné době už tomu tak není díky větší svobodě. Pokud však děti chtějí dosáhnout vyššího než jen základního vzdělání, jsou okolnostmi přinuceni jít na rumunskou školu, kde výuka češtiny už vůbec není. Někteří odchází studovat i do České republiky, avšak úroveň vzdělání mládeže v Gerníku neodpovídá standardům u nás a tudíž pak mají velmi často s učením problémy.

Mládež je také ovlivněna, co se jazyka týče, turistikou, protože právě tato generace je nejčastěji v kontaktu s českými turisty, kteří do Gerníku velmi často v hojném počtu přijíždějí. Příliv turistů způsobuje postupnou změnu jazyka, kdy staré termíny jsou již nahrazeny novými. Dříve bylo například typické uvítání „pozdrav Pánbůh“, dnes se ovšem téměř běžně setkáme s u nás klasickým „dobrý den“. Nutno však dodat, že jde o přirozený proces, protože jazyk je ve své podstatě velmi dynamický, vyvíjí se a mění v čase i prostoru.

⁷² SVOBODA, Jaroslav. *Česká menšina v Rumunsku* [online]. 1999 [cit. 2008-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.listbanat.cz/publikace.html#kapitola5>>.

V případě českých krajanů žijících v rumunském Banátu můžeme hovořit o bilingvistu⁷³. Tato dvojjazyčnost však nemá na etnicitu vliv a nedochází díky tomu k přeměně etnické příslušnosti v daném regionu. Jiná situace však nastává v případě trvalého odchodu do rumunských měst. Tam naopak zcela automaticky dochází ke změně etnicity díky vlivnějšímu a početnějšímu rumunskému obyvatelstvu.

M. Š., muž, 60 let: „*S Čechama mluvíme česky, s Rumunama rumunsky. To víte, s Rumunem musíte rumunsky, on nerozumí česky. Jak přijde Čech, mluvíme česky. A v rodinách většinou doma se mluví česky. Vyjdete ven nebo vám přijde do kutě*⁷⁴ *Rumun nebo to, tak musíte rumunsky. Ale takhle zvykem v rodinách česky se mluví ne rumunsky.*“

Z tohoto úryvku je zřejmé, že rumunština slouží především jako dorozumívací jazyk s jinoetnickým obyvatelstvem. Česky se tedy mluví v případě, že určitou místnost sdílejí jenom Češi. Jakmile ale vejde člověk jiné etnické příslušnosti a nemusí to být nutně pouze Rumun, ale třeba i Srb, okamžitě dojde k automatickému přepnutí jazykového kódu a to i v případech, kdy je stále větší početní převaha Čechů. V této souvislosti tedy nemůžeme hovořit o tom, že by krajané trpěli komplexem méněcennosti v užívání menšinového jazyka, jde pouze o snazší formu dorozumívání s lidmi, kteří česky neumí. Stále si totiž uvědomují, že žijí v Rumunsku a nemluvit rumunsky by mohlo ztěžovat řešení situací běžného života.

Vztah k češtině je velmi pozitivní u všech generací a má také silný emotivní charakter.

I. C., muž, 73 let: „*Když tak slyším, jako vy turisti, tak ti trne tělo, že když slyšíš tu řeč a že taky jsou tak daleko.*“ V tomto případě byla poznat jistá dávka nostalgie a přání být všem Čechům nablízku.

Krajané staví češtinu záměrně na vyšší pozici než rumunštinu, a tak si český jazyk dodnes uchovává velmi prestižní postavení, díky kterému se také doposud zachoval. Je totiž důležité, že „*v procesu etnického/jazykového přetrvávání hrají*

⁷³ dokonalá znalost dvou jazyků

⁷⁴ do místnosti

samozřejmě hlavní roli sami aktéři.“⁷⁵ Pokud totiž samotní aktéři nechtějí, aby jejich jazyk i nadále přetrvával, hrozí mu jeho bezpodmínečný konec. I samotné rozhodnutí účastníků je ale ovlivněno politickým a společenským kontextem dané situace.

Respondenti jsou si vědomi toho, že pokud bude docházet ke stále častějšímu uzavírání smíšených manželství a odchodu lidí z českých vesnic do rumunských měst, jazyk postupně zanikne.

E. Ř., žena, 82 let: „*No, pokud tady budou Češi, tak oni furt česky.*“

Důvodem učení se češtiny je také určitá strategie, založená na praktickém důvodu. Jde totiž o plánovaný odchod do České republiky, kde je snazší možnost získat zaměstnání. Jedná se také následně o snahu neupozorňovat na sebe, protože v českém prostředí je na ně pohlíženo jako na cizince, na Rumuny, což je pro ně silně stigmatizující. Celý život žili totiž v domnění a přesvědčení, že jsou Češi a jako Češi byli také okolím přijímáni, avšak po příjezdu do Čech se tento fakt razantně mění. Ačkoli mají český původ, společnost na ně nahlíží jako na Rumuny, protože právě z Rumunska se přistěhovali a dochází tak ke krizi identity.

Jazykové kurzy ve vesnici probíhat vůbec nemusí narozdíl od jiných krajanů, protože školství v češtině, které zde funguje, si výuku jazyka prosadilo a tedy i udrželo. Konkrétně v Gerníku se nachází jak základní, tak i mateřská škola, tudíž se na děti česky intenzivně mluví již od raného věku, kde prvotní základ je daný v rodině, na kterém je stavěno další zdokonalování.

K udržení jazyka přispívají také média. Velkou výhodou v Gerníku je možnost zachycení českých televizních kanálů (ČT 1 a ČT 4) skrze satelit. První zde byl nainstalován až po roce 2000. Nejvíce sledované programy v češtině jsou televizní zprávy. Nutno dodat, že gernická škola vydává jednou měsíčně i své vlastní noviny (Gernický zvoneček), kam děti píší různé příspěvky nebo se do nich vkládají také zprávy z obecního úřadu. Gernický zvoneček byl až donedávna jediným českým časopisem v celém Banátu. Založila ho paní Štástková v září roku 2000, když zde působila jako učitelka češtiny. Klasické noviny jsou tu také k dostání na místní poště

⁷⁵ ŠATAVA, Leoš 2001. *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace.* Praha : Cargo Publishers, s.47.

v jazyce českém, rumunském i německém. U místního knihovníka si lidé mohou zapůjčit i české knihy, které se povětšinou týkají historie českého osídlení v rumunském Banátu. Ty sem byly dovezeny českými učiteli a také společností Člověk v tísni, která se snaží o rozvoj agroturistiky v této oblasti. Větší zájem je však projeven spíše o videokazety. V posledním roce byl v Gerníku zaveden také internet, který využívá především mládež. Cena za připojení je však na místní poměry velmi drahá a tudíž je jeho používání omezeno na minimum.

4.5 Stereotypy

Důležitou roli v oblasti etnicity hrají stereotypy, pomocí nichž se lidé definují a odlišují od ostatních. Etnické stereotypy jsou často morálně odsuzující, zároveň předsudky vůči jiným skupinám posilují soudržnost vlastní skupiny, zejména pokud jde o nějaký hodnotový systém. Častokrát však bývají přehnané nebo příliš zobecněné, nemusejí být tedy vždy pravdivé.⁷⁶

Autostereotypy jsou postoje, které si vytváří členové skupin k sobě samým. Jsou obvykle idealizovaným obrazem vlastní skupiny, zřídka a jen u některých skupin jsou sebekritickým nebo dokonce ironickým zobrazením sebe sama.⁷⁷

Heterostereotypy jsou často předsudečně kritickým obrazem a současně nezdůvodněným odsouzením cizí, odlišné skupiny. V heterostereotypech se vyjadřuje vědomí odlišnosti od jiných skupin.⁷⁸

Stereotypy se někdy mohou utvářet na základě vlastní zkušenosti s členstvím ve vlastní skupině a znalostí příslušníků jiných, především etnických skupin, většinou však vznikají spontánně a v zásadě iracionálně a jsou předávány tradicí, pověstmi, ústním podáním, výchovou, sociálním učením atd. V čase jsou poměrně stabilní a jedině velké sociální změny, zejména pak zintenzívnění styku s jinými skupinami je mohou modifikovat.⁷⁹

⁷⁶ ERIKSEN, Thomas Hylland 2001. *Small Places, Large Issues: An Introduction to Social and Cultural Anthropology*. London/USA : Pluto Press, s. 264 – 266.

⁷⁷ PETRUSEK, Miloslav 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, s. 118.

⁷⁸ Tamtéž, s. 118.

⁷⁹ Tamtéž, s. 118.

Autostereotypy u českých krajanů lze rozdělit do dvou skupin. První složku tvoří představy, které mají sami o sobě, druhou částí jsou stereotypy, které mají o Čechách v České republice. Krajané si nejčastěji připisují vlastnosti výrazně pozitivní. Nejvíce se objevovala upřímnost (opak Rumunů), pohostinnost (opak Čechů v ČR), pracovitost (opak Čechů v ČR i Rumunů) a smysl pro humor. Češi v České republice jsou podle místních velmi moudří a dobří lidé, kteří mají smysl pro pořádek. Toto byla jedna z nejfrekventovanějších odpovědí. Kladný vztah k Čechům může být dán také tím, že česká vláda v této oblasti v minulosti finančně hodně pomohla na rozdíl od Rumunů. Díky České republice se v Gerníku opravila škola, došlo k výstavbě nové infrastruktury, byl poskytnut nový traktor na prohrnování sněhu a Český červený kříž sem pravidelně posílá lékařský materiál. Představy o Čechách z České republiky jsou v současnosti založeny i na negativních stereotypech. V odpovědích se objevovaly vlastnosti jako je závistivost, pomlouvačnost, vychytralost a lenost. Nutno však dodat, že názory jednotlivých lidí se lišily. Tyto argumenty tedy nejsou zdaleka absolutní a nelze je zobecnit. Je třeba k nim přistupovat jednotlivě. Záleží totiž na prožité zkušenosti, kterou krajané s Čechy z České republiky mají a to se mění případ od případu.

Vztah k České republice je vesměs pozitivní. Představy o ní jsou však již často zidealizované a při příchodu tak obvykle naráží na nevlídné přijetí, které doprovází rozčarování a následná krize identity. Jejich velkým přáním je, aby byli českou společností pozitivněji přijímáni. Příkladem takové idealizované představy může být výpověď jednoho z respondentů ohledně zaměstnání.

I. C., muž, 73 let: „*U vás je to dobrý, tam není člověk bez zaměstnání.*“

Českou republiku však krajané za svůj domov nepovažují. Silnou vazbu mají k Rumunsku, k území, kde se narodili. Rumunsko respondenti vnímají jako svůj přirozený domov, jehož oni sami jsou samozřejmou součástí. Podobný příklad uvádí i Bittnerová s Moravcovou v knize *Kdo jsem a kam patřím?*, zabývající se romskou problematikou.⁸⁰

⁸⁰ BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam 2005. *Kdo jsem a kam patřím? : identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha : Sofis, s. 173.

Stereotypní představy o Rumunech bývají často pouze negativní a jsou hlavním tématem všech rozhovorů. Místní o nich hovoří jako o zlodějích, kteří jsou závistiví a mstiví.

A. G., žena, 77 let: „*Valach, to je zloděj. Mají peněz dost, víte, nahrabáno. My je taky nemáme rádi. Nechceme je tady, ale my se neubráníme.*“

V tomto případě je tedy zřejmá dichotomie, jež je založena na vztahu skrze vzájemnou negaci. Dochází ke srovnávání vlastní skupiny s druhou, která je vždy chápána jako bezesporu horší, což je právě podstatou vytváření stereotypů. Nutno však dodat, že čeští krajané, kteří příliš nepřicházejí do kontaktu s Rumuny, vyjadřují vyšší míru předsudků vůči nim. Ti, kteří téměř každodenně přicházejí do interakce s Rumuny, mají vztah relativně dobrý. To potvrzuje citaci Bačové, která hovoří o tom, že takoví lidé „*jsou více rezervovaní při hodnocení vlastního etnika a méně kritičtí k druhému etniku. Jejich hodnotová orientace směřuje k vyšší toleranci.*“⁸¹

4.6 Kulturní symboly

K problematice etnicity neodvratně patří také kulturní symbolika, pomocí níž lidé demonstrují svoji etnickou příslušnost. Tyto symboly hrají důležitou roli v utváření a udržování identity jednotlivců.

Za oficiální symboly češství krajané považují zejména státní vlajku, ta je permanentně součástí veřejných budov – škola, obecní úřad, knihovna. Nutno však dodat, že na všech těchto budovách je vyvěšena také vlajka rumunská i vlajka Evropské unie. Rumunsko přistoupilo k Evropské unii 1. ledna 2007 a krajané doufají ve finanční podporu, jelikož Rumunsko jako takové je jedním z nejchudších členských států. Díky tomuto však také došlo k oslabení pomoci z České republiky, což respondenti označovali jako politováníhodné, protože právě na naší republice byli zčásti finančně závislí.

Státní hymna se stala také jedním z oficiálních symbolů češství. Nepodařilo se mi však zjistit, kdy se zde objevila poprvé a jak se do Gerníku dostala. V tomto případě

⁸¹ BAČOVÁ, Viera 1996. *Etická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava : Veda, s. 133.

tedy mohu pouze spekulovat. Nejpravděpodobnější variantou může být působení českých učitelů, kteří ji z Čech přivezli sem a začali ji vyučovat ve škole, nebo se sem dostala díky českým farářům. Hymna je nejčastěji hrána a zpívána při slavnostních příležitostech.

Větší důraz ze strany mých informátorů byl kladen spíše na neoficiální symboly, protože právě s nimi přichází do každodenního kontaktu. Patří k nim zejména udržování svátků, které krajané považují za české, dále jazyk, víra, české noviny a knihy, český rozhlas, zpěv českých písní a působnost českých učitelů. Jak mi bylo sděleno, svátky se dodržují podle českého církevního kalendáře. Jejich průběh se však od našich částečně liší, protože naše prošly určitým vývojem a změnou. Krajané v Gerníku si je uchovali v podobě, v jaké je znali před odchodem z Čech. Běžně se zde slaví Nový rok, Vánoce, Silvestr, Tři králové, masopust⁸², dožínky, posvícení a Velikonoce⁸³.

A. R., muž, 61 let: „*My držíme naše svátky katolický, my nemáme s Rumunama ani červený svátky zjara ani..., nemáme s nima, s Rumunama. My máme furt naše svátky.*“

Udržování českých svátků se však postupně oslabuje a to zejména z důvodu hromadného odchodu mladé generace.

G. K., muž, 77 let: „*U nás se všechno drží ještě furt, ale jenom, víte jak to je. Už nejsou ty zpěváci, už nejsou ty na Vánoce, jak se to říkalo, tu ty...všecky ty svatý a to. Dřív se slavily víc svátky, to se drželo. Do toho kulturního domu, to byl každou neděli bál a ničko už to nejde. Není kdo. Mladí nejsou a starý už nemůžou. Mě se to strašně líbilo (pláč). Jejej. Já jsem byl tanečník. Já jsem byl rád, abysem se pěkně oblík a tančit a zpívat.*“

Nejvýznamnější náboženskou slavností českých krajanů je pout' k Panně Marii Čiklavské, která se koná 15. srpna a 8. září. Poutníci z Gerníku chodí 50 kilometrů pěšky do místa zvané Ciclova Montana, převažuje však zejména mladá generace. Ostatní jezdí nejčastěji osobními auty či autobusy.

⁸² Masopust začíná v sobotu, kdy probíhá tzv. trh. Dívky dávají svým chlapcům kytky za klobouk, nejčastěji rozmarýn. V neděli mají mladí bál, v pondělí odpoledne ho zase mají děti a večer manželé. V úterý chodí po vesnici maškary a po půlnoci nastává Popeleční středa (půst). V tomto období (od Popeleční středy do Velikonoc) se chodí do kostela v tmavém obleku.

⁸³ Velikonoce se nazývají červené svátky.

Jak píše Svoboda „*pouť do Čiklavy byla v minulosti jedinou možností společného setkání banátských Čechů. Zde se nejen utvrzovali ve své katolické víře, zde se také při společném zpěvu českých náboženských písní museli – při rozdílnosti svých nářečních útvarů – sjednocovat na jejich společném, jednotném textu. [...] Zde prožívali i pocity oprávněné hrdosti na příslušnost ke svému etnickému společenství, a tak si zde posilovali své etnické uvědomění. [...] Tato událost tedy působila a dodnes působí na Čechy ze všech končin Banátu jako všestranně stmelující faktor a rozhodujícím způsobem odedávna přispívala k jejich integraci nejen náboženské, ale i etnické.*“⁸⁴

České písně se zpívají jak v rodinném kruhu, tak při slavnostnějších příležitostech. Jak již bylo zmíněno, v Gerníku existuje i kapela, která hraje a zpívá výhradně české lidové písně a skrze ně také krajané manifestují nejen svůj rodný jazyk, ale i identitu.

K posílení a udržení české identity pomáhá také pravidelný folklórní festival Čechů žijících v Rumunsku, který se koná každé dva roky. Tentokrát se uskutečnil ve Svaté Heleně dne 11. 8. 2007. Jelikož jsem zrovna v tuto dobu byla v Rumunsku, měla jsem možnost navštívit festival osobně. Před zahájením zazněla nejprve rumunská a poté i česká státní hymna. Na začátku byly představeny kroje všech šesti českých vesnic včetně některých zúčastněných vesnic ze sousedního Srbska a také zbytek z české menšiny žijící v Temešváru. Cílem této slavnosti je předvést specifické kroje jednotlivých vesnic společně s tanečním vystoupením, doprovázeným také zpěvem či recitacemi. Na tuto akci se sjíždějí nejen čeští krajané z celého Rumunska, ale také příbuzní a známí z České republiky. Jedná se o velmi důležitou událost sloužící ke znovusetkávání jak rodiny, tak Čechů vůbec.

Počátky festivalu začínají již koncem 80. let 20. století a to díky tehdejšímu řediteli gernické školy panu Špitzlovi, který přišel s nápadem uskutečnit festival českého folklóru, kde by se sešli zástupci všech českých vesnic v Rumunsku. První ročník byl realizován samotnými místními bez jakékoli další pomoci ze strany

⁸⁴ SVOBODA, Jaroslav 1999. *Česká menšina v Rumunsku*. Nadlak : Sdružení Banát, s. 16.

rumunských nebo československých orgánů. Zástupci vesnic se pak domluvili na jeho pravidelném konání.⁸⁵

⁸⁵ *Mezi krajany v rumunském Banátu : Gerník očima studentů Fakulty humanitních studií ZČU v Plzni.* Sestavil Přemysl Rosůlek 2001. Plzeň : Diecézní charita, s. 17.

5 Závěr

Češi přišli do rumunského Banátu v 19. století a nebyli okolním obyvatelstvem přívětivě přijímáni. I to se odrazilo ve velké izolovanosti a nepřístupnosti této přistěhovalecké skupiny. Již od počátku krajané preferovali a zdůrazňovali svou hrdost na češství a s jistotou mohou říci, že je tomu tak dodnes, ačkoli kritéria, určující kdo je Čech, se postupně mění.

Za jeden z nejvýznamnějších aspektů etnické identity je krajany považován jazyk. Čechem se tedy člověk může stát, pokud ovládá češtinu. Díky dosud fungujícímu místnímu školství se výuka českého jazyka udržela a její učení se těší stále velké oblibě i díky kvalifikovaným učitelům posílaným z České republiky do Banátu. Dlouhým soužitím s jinoetnickým obyvatelstvem však došlo k částečnému ovlivnění češtiny rumunštinou, avšak v etnicky smíšeném prostředí lze tomuto faktu jen těžko zabránit.

Znalost češtiny znamená u krajanů nebýt Rumunem, tedy tím, kdo má nižší společenský status. Znalost českého jazyka je tedy i otázkou prestiže. Vztah k češtině je velmi pozitivní a nesetkala jsem se s nikým, kdo by ji v Gerníku neužíval k běžné komunikaci. Užití i prestiž jazyka jsou však situační. Když jsou totiž krajané v rumunsky hovořícím prostředí, hovoří rumunsky, aby nebyli stigmatizováni. Češství tak může být v Gerníku otázkou prestiže, ale v rumunsky hovořícím prostředí je pocíťováno jako stigma.

Učení se češtiny má také praktický důvod a jedná se i o určitou strategii. U některých jedinců je důvodem plánovaný odchod do České republiky za snazším životem. Předpokládají, že jim pak znalost jazyka umožní lehčí cestu k získání zaměstnání.

Další důraz pro definování toho, kdo je Čech, je kladen na společný český původ. Toto kritérium však není v zásadě tak přednostní jako právě jazyk. Díky postupnému uzavírání smíšených manželství dochází ke změně hlediska vyžadujícího „společnou českou krev“. V Gerníku totiž žije pět přivdaných Rumunek, které jsou však prezentovány jako Češky, protože umí česky. Bačová píše, že i tehdy, pokud není etnická skupina přísně uzavřená a existuje možnost změny etnicity, lidé zvnějšku

jednotlivce označují podle jeho etnického původu.⁸⁶ Není ale tomu tak vždy. To je možné vysledovat právě na vzoru českých krajanů v rumunském Banátu, kde přivdané Rumunky se nedeklarují svou původní etnickou příslušností, ale deklarují se jako Češky a ostatní je jako Češky také označují a berou. Teorii Bačové tak mohu v tomto konkrétním případě zcela vyvrátit.

Krajané se hrdě hlásí k českému národu a přestože se již všichni narodili v Rumunsku, za Rumuny se nepovažují. Česká republika však podle nich jejich domovem není; silnější vazbu mají k rodné vesnici, než k celkovému rumunskému území.

Obyvatelé Gerníku se cítí být Čechy zejména uvnitř vesnice. Pokud dochází k trvalému překročení jejich hranic, nastává proměna jejich etnické příslušnosti. V případě změny životních podmínek, zejména přestěhování se do čistě rumunského prostředí tedy pravděpodobně dojde i ke změně směrem k rumunštině a rumunskému vědomí.

Otázkou zůstává, zda si v budoucnu česká minorita uchová i přes vlivy globálního světa nadále svoji identitu. Budou schopni krajané odolávat vnějším vlivům jako je například velká nezaměstnanost, která způsobuje hromadné odchody mladých lidí do rumunských měst či České republiky? Bylo by jistě zajímavé provést výzkum ohledně etnické identity za pár let. Předpokládám totiž, že budoucí zjištění již nebudou shodná s mými, neboť mnozí krajané v Banátu pravděpodobně změní postoje vlivem hospodářských a ekonomických změn v rumunské společnosti.

⁸⁶ BAČOVÁ, Viera 1996. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska*. Bratislava : Veda, s. 38.

6 Seznam použité literatury

BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny*. 1. vyd. Bratislava : Veda, 1996. 198 s. ISBN 80-224-0472-1.

BARTH, Fredrik (ed.). *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. 1st edition. Oslo : Scandinavian University Press, 1969. 153 s. ISBN 0-88133-979-2.

BAUMAN, Zygmunt, MAY, Tim. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2004. 239 s. ISBN 80-86429-28-8.

BERGER, Peter Ludwig, LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam. *Kdo jsem a kam patřím? : identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. 1. vyd. Praha : Sofis: Pastelka, 2005. 459 s. ISBN 80-902785-8-2.

BROUČEK, Stanislav, et al. *Základní pojmy etnické teorie*. In *Český lid*. 1991, č. 4, s. 237-256.

Češi v cizině 6 : příspěvky ze semináře Vliv subjektivních a objektivních faktorů na proměny etnicity u českého etnika v zahraničí a po reemigraci. 1. vyd. Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV , 1992. 97 s. ISBN 80-85010-48-8.

Čeští vystěhovalci v Banátu a jejich repatriace do České republiky. Sestavila Jana Šindelářová. 1. vyd. Plzeň : Diecézní charita, 1997. 38 s.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností : Rozumět identitě*. 1. vyd. Praha : Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Small Places, Large Issues: An Introduction to Social and Culture Anthropology*. 1st edition. London/USA : Pluto Press, 2001. 332 s.

Gernický zvoneček, školní časopis. šéfredaktorka Ludmila Šťástková. Gerník : Základní škola, 2001. 8 s.

JECH, Jaromír. *Tady byl samej les*. 1. vyd. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 1996. 115 s. ISBN 973-97400-8-1.

PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

PÍŠOVÁ, Michaela. *Tři sestry*. [s.l.], 2007. 38 s. Bakalářská práce.

ROSŮLEK, Přemysl (ed.). *Mezi krajany v rumunském Banátu (Gerník očima studentů Fakulty humanitních studií ZČU)*. 1. vyd. Plzeň : Diecézní charita ve spolupráci s Katedrou sociologie a politologie FHS ZČU, 2001. 26 s.

SECKÁ, Milena, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. 1. vyd. Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. 204 s. ISBN 80-85010-36-4.

SVOBODA, Jaroslav. *Česká menšina v Rumunsku*. 1. vyd. Nadlak : Sdružení Banát, 1999. 35 s.

SZALÓ, Csaba, NOSÁL, Igor (eds.). *Mozaika v re-konstrukci: formování sociálních identit v současné střední Evropě*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2003. 235 s. ISBN 80-210-3306-1.

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. 1. vyd. Praha : Cargo Publishers, 2001. 156 s. ISBN 80-902952-1-5.

UHEREK, Zdeněk, et al. *Češi z Kazachstánu a jejich přesídlení do České republiky*. 1. vyd. Praha : Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2003. 198 s. ISBN 80-85010-45-3.

URBAN, Rudolf. *Češi a Slováci v Rumunsku*. 1. vyd. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 2005. 168 s.

VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha : ISV, 1997. 453 s. ISBN 80-85866-20-X.

Internetové zdroje:

Prázdniny u krajanů [online]. 2006- [cit. 2007-12-16]. Dostupný z WWW: <http://www.banat.cz/ceske_vesnice.htm>.

SVOBODA, Jaroslav. *Česká menšina v Rumunsku* [online]. 1999 [cit. 2008-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.listbanat.cz/publikace.html#kapitola5>>.

7 Seznam příloh

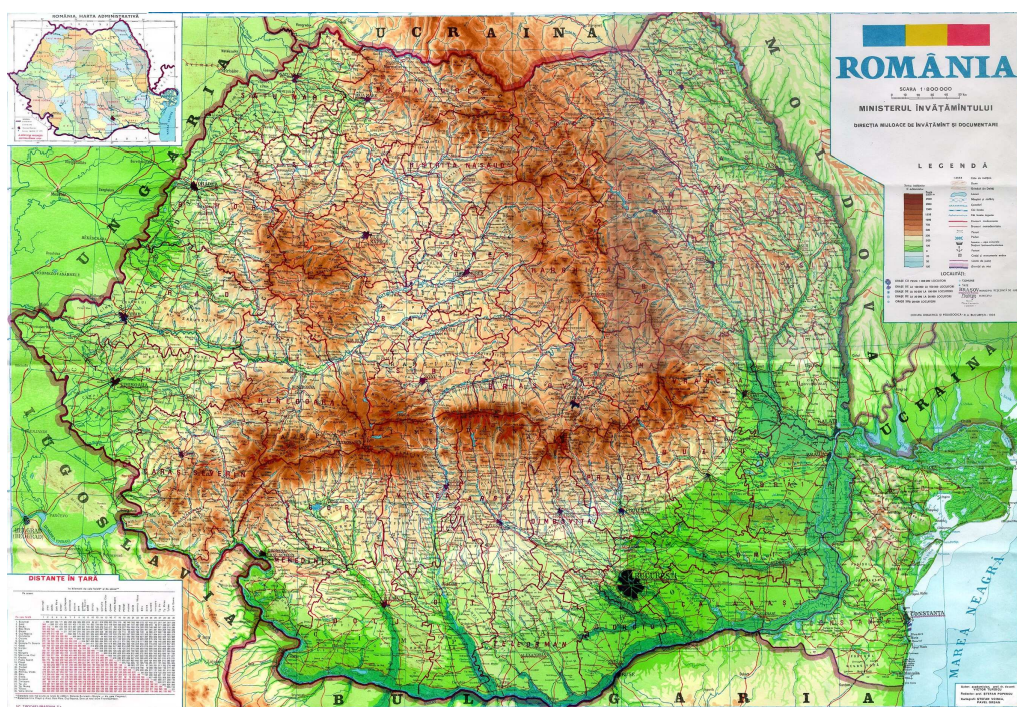
Příloha č. 1 – mapy Rumunska

Příloha č. 2 – mapy jižního Banátu

Příloha č. 3 – podrobná mapa Gerníku

Příloha č. 4 – fotografická příloha

Příloha č. 1 – mapy Rumunska

Příloha č. 2 – mapy jižního Banátu

Příloha č. 3 – podrobná mapa Gerníku

Příloha č. 4 – fotografická příloha

vstupní cedule při příchodu do vesnice

pohled na část vesnice

místní hřbitov

koně jsou v Gerníku běžným dopravním prostředkem

kulturní dům (tzv. kamín) s knihovnou

gernická škola

interiér školy

učitelé i žáci lpí na bohaté výzdobě tříd

vodní mlýnky jsou dodnes plně funkční a využíváné

interiér vodního mlýnku

kostel sv. Jana Nepomuckého

k tradičním zvykům patří také starost svobodných gernických děvчат o šest křížků a kapličku

krávy se samy vrací z pastvy domů

bez koňského povozu by se místní neobešli

pohled na lány polí, která jsou často vzdálená i několik kilometrů od vesnice

idylický pohled na Gerník

domácí pálení slivovice v tzv. kazanu

největší kazan v Gerníku vlastní Venca Pieček

interiéry domů jsou vždy perfektně upraveny

některé postele v místnosti nejsou využívány ke spaní, ale mají pouze estetickou funkci

místní komunikace nejsou v dobrém stavu

typickému vnějšímu zdobení domů se říká *fajáns* a důvody jeho užívání jsou ryze praktické – zdi se nemusí bílit

začátek folklórního festivalu ve Svaté Heleně

kroje gernických děvčat

folklórního festivalu se účastnila i skupina krajanů ze Srbska

každá ze zúčastněných vesnic předvedla taneční vystoupení

